

נגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרִשֶׁת נַח

יציאת השבת:

17:24

ירושלים: 17:24

הפטרה: רני עקרה

ד' חשון תשע"ז

יציאת השבת ר"ת 17:53

יום שני בערבית מתחילים לומר ברכ' עלינו

וברכת הלבנה

גיליון 408

כניסת השבת:

16:15

ירושלים: 16:11

למה ניצל נח דווקא בתיבה?

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

על האמור בפרשה: "עשה לך תיבת גופר", מפרש רש"י: "הרבה ריווח והצלח לפניו, ולמה הטריחו בבניין זה? כדי שיראהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה ושואלין אותו: מה זאת לך? והוא אומר להם: עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישובי". הקב"ה יכל להציל את נח בדרכים פשוטות בהרבה. הוא יכל להעביר את נח לא"י עליו לא ירד מבול, בלי לבנות תיבה כלל, אך הקב"ה מציל את נח בדרך שיש בה עונש ליושבי העולם כולו וגם תוכחה נסתרת לנח עצמו!

למה הטריחו בבניין? כדי שישאלו אנשי דורו. אם נח לא הולך ומוכיח אותם על מעשיהם יש להביא אליו את האנשים, גם אם יש בכך טרחה לנח. אפשר לומר שגם בחומרים שבה יש תוכחה. עצי גופר – כך שמו, ולמה ממין זה על שם גופרית שנגזר עליהם להימחות בו. הצלתו של נח מתיבה עשויה מחומרים שבהם נמחה היקום.

בכופר – זפת בלשון ארמי. בתיבתו של משה ע"י שהיו המים תשים, דיה בחומר מבפנים וזפת מבחוץ. ועוד כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת, אבל כאן מפני חוזק המים זפתה מבית ומבחוץ. סבלו של נח היה חלק מתוכחת ה' אליו שלא עשה די להוכיח את בני דורו.

בניית התיבה ארכה קכ' שנה. מאה ועשרים שנה הם מחזור חיים של אדם שלם, וכפי שאומר הקב"ה קודם המבול (ו, 1): "ויאמר ה' לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה". אגב, כאן רמז כי משה (בגימטריא בשגם) שהיה אדם שלם במידותיו, יחיה קכ' שנה. לא בחינם מצווה נח לבנות את התיבה במשך מאה ועשרים שנה, כזמן חייו של האדם. מכאן עולה חובת האחריות שלנו לא רק לרוחניות שלנו אלא גם לזו של זולתנו.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה"נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

ההבדל בין נח לאברהם

בדיוק עשרה דורות בין אדם לנח ובדיוק עשרה דורות בין נח לאברהם.
התוכנית האילוקית הכלל עולמית הבאה ללמדנו מוסר. (אבות ה, ב):

עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל עליו שכר פלם:

עשרה דורות מאדם ועד נח – ואלו הן: אדם, שת, אנוש, קינן, מהללאל, ירד, חנוך, מתושלח, למך, נח. והטעם שנמנו דורות אלו בתורה, ודאי לא נבעו מסיפור היסטורי, אלא כדי להודיע לנו עניין מוסרי יסודי: להודיע כמה הקב"ה מאריך אפו.

שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול – מכאן אנו למדים כי אמנם הקב"ה מאריך אפו, אבל לבסוף הוא גובה את החוב ואינו מוותר על שום דבר, שהאומר הקב"ה ותרן יוותרו מעיו (בבא קמא נ, א). וכן אמרו: מאריך אפיה וגבי דיליה. כלומר, הקב"ה מאריך אפו, אך לבסוף גובה את חובו.

עשרה דורות מנח ועד אברהם – ואלו הן: שם, ארפכשד, שלח, עבר, פלג, רעו, שרוג, נחור, תרח, אברהם. והטעם שנמנו דורות אלו בתורה, כדי להודיע כמה הקב"ה ארך אפים.

שכל הדורות היו מכעיסין ובאין – אותם הדורות היו מכעיסים את הקב"ה, וכמו שהביא הרמב"ם בסדר השתלשלות עבודה זרה (הלכות עבודת כוכבים פ"א, א-ג): "בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה, וזו היתה טעותם, אמרו: הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו, ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבודו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך.

כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, וזה היה עיקר עבודת כוכבים, וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה. לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה, הוא שירמיהו אומר: 'מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה, כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך, ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא'. כלומר, הכל יודעים שאתה הוא לבדך, אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא.

ואחר שארכו הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו שהאל צוה ואמר להם עבדו כוכב פלוני או כל הכוכבים והקריבו לו ונסכו לו כך וכך ובנו לו היכל ועשו צורתו, כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עמי הארץ. ומודיע להם צורה שבדה מלבו ואומר זו היא צורת הכוכב פלוני שהודיעוהו בנבואתו והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות ומתקבצין ומשתחווים להם ואומרים לכל העם שזו הצורה מטיבה ומריעה וראוי לעובדה וליראה ממנה.

וכהניהם אומרים להם שבעבודה זו תרבו ותצליחו ועשו כך כך ואל תעשו כך וכך, והתחילו כוזבים אחרים לעמוד ולומר שהכוכב עצמו או הגלגל או המלאך דבר עמהם ואמר להם עבדוני בכך וכך. והודיע להם דרך עבודתו ועשו כך ואל תעשו כך, ופשט דבר זה בכל העולם לעבוד את הצורות בעבודות משונות זו מזו ולהקריב להם ולהשתחוות.

וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן וההיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעובדה ולהשבע בשמה, והחכמים שהיו בהם, כגון: כהניהם וכיוצא בהן מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגלגלם ולדמותן. אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם, כגון: חנוך ומתושלח, נח, שם ועבר ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו. כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן... עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבונתו הנכונה וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו וידע שכל העולם טועים... והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת."

עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כלם - רבנו עובדיה מברטנורא פירש: "עשה מעשים טובים כנגד מה שהיה ראוי שיעשו כולם. לפיכך נצולו כולם בזכותו. וכמו שנטל עליו עול מצות בעולם הזה כנגד כולם כך קבל בעולם הבא שכר כנגד כולם, שכל אדם יש לו שני חלקים אחד בגן עדן ואחד בגיהנם, וזה נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן. נתחייב נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנם". כיון שכל אותם הדורות היו מכעיסין ובאין ולא היה בהם מי שראוי לשכר עד אברהם אבינו, לפיכך נטל הוא גם את חלקם הטוב שהיה ראוי להם לו היו מטיבין את דרכם לפני הקב"ה.

ורש"י פירש: עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כלם "השכר שהיה ראוי לכולם אלו חזרו בתשובה קבל אברהם אבינו על עצמו. ובנח לא נאמר עד שבא נח וקבל עליו שכר כולם לפי שלא היה צדיק כל כך". ולפי דבריו אלו מובן ההבדל בין הרישא לסיפא של המשנה, כי אברהם גרם בפועל שיעשו בני דורו תשובה, וכדברי המדרש (בראשית רבה לט, יח): "זאת הנפש אשר עשו בחרן", אמר רבי אלעזר בן זימרא: אם מתכנסין כל באי העולם לברוא אפילו יתוש אחד אינן יכולין לזרוק בו נשמה ואת אמר זאת הנפש אשר עשו? אלא אלו הגרים שגייירו, ואם כן שגייירו למה אמר עשו? אלא ללמדך שכל מי שהוא מקרב את העובד כוכבים ומגייירו כאלו בראו... למה נאמר אשר עשו? אמר רב הונא: אברהם היה מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים."

משל של אברהם ונח למה דומה? לבני אדם שהיו בחדר אחד והיה בו קר, לקח איש אחד מעיל פרווה ונתכסה בו, ואולם רק הוא התחמם בו, ואילו איש אחר שהיה שם הדליק תנור, וכך גרם שלא רק הוא התחמם אלא גם כל אלו שהיו עמו, כך נהג אברהם אבינו, מה שאין כן נח, המכונה בחסידות צדיק בפרווה, שלא זכה להחזיר את בני דורו ואבדו ברשעם, לא קבל שכר כנגד כולם, אלא שכרו בלבד.

הלכות שאילת גשמים

א. בימות הגשמים מזכירין גבורות גשמים ואומרים בברכת 'מחיה המתים' 'משיב הרוח ומוריד הגשם', ואין בזה שאלה או בקשה אלא שבח לה' שמסדר את עונת הגשמים בעתה, ורק בידו מפתח של גשמים. ושואלים את הגשמים בברכה התשיעית 'ותן טל ומטר לברכה'.

ב. בימות הגשמים אומרים בברכה התשיעית שבתפלת עמידה 'ברך עלינו' (לנוסח הספרדים) או 'ותן טל ומטר לברכה' (לנוסח האשכנזים). בארץ ישראל מתחילין לומר כן מליל ז' במרחשון. ואין מתחילין אלא מתאריך זה, כיון שחז"ל רצו לתת לעולים לירושלים בימי סוכות זמן לחזור לבתיהם ללא גשמים.

ג. אם נזכר בתוך אמירת 'ברכנו' יפסיק ויתחיל ברכת 'ברך עלינו'. ואפילו אמר 'ברוך אתה' ולא אמר 'ה' של מברך השנים – חוזר לתחילת הברכה, ושוב שישהה שתי שניות (כשיעור הילוך ד' אמות) לפני שיתחיל ברכת 'ברך עלינו'.

ד. אם נזכר לאחר שאמר 'ברוך אתה ה' של סיום הברכה 'מברך השנים', ולא אמר 'מברך השנים', יאמר 'למדני חוקיך' ויחזור ל'ברך עלינו'. ואם אמר 'ברוך אתה ה' מברך' יאמר 'השנים' (שהרי כאן אינו יכול לסיים 'למדני חוקיך') ואח"כ, יאמר מיד 'ותן טל ומטר לברכה'.

ה. אם נזכר אחרי שסיים את ברכת 'ברכנו' ולפני שהתחיל 'תקע בשופר' – יאמר מיד 'ותן טל ומטר לברכה' וימשיך 'תקע בשופר'. אם נזכר אחרי שהתחיל 'תקע בשופר', אפילו אמר רק מילת 'תקע' ימשיך עד 'שומע תפילה' ושם יאמר 'ותן טל ומטר לברכה... כי אתה שומע תפילת כל פה'.

ו. אם נזכר אחרי שאמר 'ברוך אתה ה' ולא סיים 'שומע תפילה', יאמר 'למדני חוקיך. תן טל ומטר לברכה. כי אתה שומע תפלת וכו'". אם נזכר אחרי שסיים ברכת 'שומע תפילה' ולפני שהתחיל ברכת 'רצה', יאמר שם 'ותן טל ומטר לברכה' וימשיך 'רצה' וכו'. אם נזכר אחרי שהתחיל ברכת 'רצה', אפילו אמר רק מילת 'רצה', עוצר במקום שנזכר וחוזר לברכת 'השנים' ומתחיל 'ברך עלינו' וממשיך בברכות 'תקע' 'השיבה' וכו' על הסדר.

ז. אם נזכר רק אחרי שאמר 'יהיו לרצון אמרי פי' האחרון, הסמוך ל'עושה שלום', אפילו אם טרם עקר רגליו, חייב לחזור לתחילת תפילת שמונה עשרה, ואינו צריך שוב לומר 'ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך', אלא מתחיל 'ברוך אתה ה' וכו' (עיין בא"ח בשלח יח, כה"ח קיז ס"ק כח). ובתוב בשו"ע (סי' קי"ז סעי' ד'): "אם לא שאל מטר בימות הגשמים, מחזירין אותו, אע"פ ששאל טל; אבל אם שאל מטר ולא טל, אין מחזירין אותו".

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון הי"ו. ה"ה יצחק שושן הי"ו. שרה בת שמחה הי"ו. מרים יהודה הי"ו. ציפורה ויהושע לוי הי"ו. ביבה אלימלך הי"ו. ישי הלוי הי"ו. עזר בן עישה הי"ו. תיקוה בת עזיהו הי"ו. אלגרה בת ג'אן הי"ו. מול בת ענולה הי"ו. אברהם בן רחל הי"ו. הראל בן אביגיל הי"ו. אילנה בת סליחה הי"ו. ישי ורחל לוי הי"ו. חנה בת זוהרה הי"ו. סימנטוב משה יהודה הי"ו. מיטל מוריה אדרי הי"ו. להחזרת נעדר צה"ל ושבויו ובהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ו. לעילוי נשמות הנערים: אייל יפרח הי"ד, גיל-עד שעאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולע"נ חללי מבצע צוק איתן הי"ד. לעילוי נשמות: הגר"ע יוסף זצוקל. הגר"מ אליהו זצוקל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. הרב שלמה צורף ז"ל. רבי יעקב שושן ז"ל. יונה יונה ז"ל. ברכה ספן ז"ל. יצחק עמדיה ז"ל. נדיר נחם ז"ל. נסים כהן ז"ל. ספר מנחם ז"ל. נדיה שמעון בת חזאת ז"ל. מנחה לוי ז"ל. אסתר בת תורא ז"ל. אסתר חוד ז"ל. חנה יצחק ז"ל. דינה פונדק ז"ל. הרב אברהם צוקרמן זצ"ל. מרדכי ומשה בני לאה מזרחי ז"ל. אליזה בת פריחה ז"ל. תירצה זיגדון ז"ל. ישראל אברהם נתן ז"ל. אסתר בת זוהרה ז"ל. אסתר וענבר נחום ז"ל. ישראל בן שושנה ז"ל. יצחק בן מול מזרחי ז"ל. רובי בן שלום צעדי ז"ל. מרים ועטו ז"ל. עזיהו עמס ז"ל. יצחק ועמרם אטיאס ז"ל. נסים בן חנה ז"ל. יצחק ולאח אסתר ז"ל. חת יעקב ז"ל. חנה רחל לוי ז"ל. אליזה טייט ז"ל. נעמה בת מגדלה ז"ל. יצחק ושמונה אילוז ז"ל. ראובן אלון בן נסיה ז"ל. סוליקה שושן ז"ל. לאזיה מדר ז"ל. זוהרה בת חנה ז"ל. עליזה כהן ז"ל. ר' חיים אהרונה ז"ל. לוי יצחק אמרדי ז"ל. אורי ארון מעולם ז"ל. ישראל בן גמרה ז"ל. חוד חגיבי ז"ל. חוד גוססברג ז"ל. יואל דללי ז"ל. עמס דברי ז"ל. רבי חוד הכהן זצ"ל. יכבד ועקני ז"ל. עישה דהן ז"ל. חתני אגול ז"ל. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדור, שושנה רוזה, רפאל פריצקי, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה